

Cercul Literar de la Sibiu: Geo Dumitrescu si Albatros

De cat de retras traieste, de multa vreme, Geo Dumitrescu, pe atat de vizitata ii este opera poetica. Redusa cantitativ, ea are intensiunea unei mereu proaspete viabilitati estetice, ca si capacitatea de a provoca generatii succesive de cititori. Nu e numaidecat faptul ca aceasta lirica trece, incepand cu anii '40, prin mai multe varste si etape, de la dinamitarea tinereasca a poeziei in sesi (a conventiilor ei) si pana la compunerea unor lungi poeme parabolice, cu profunzime morala, ori la anumite furtuni erotice starnite pe Marea Serenitatii. Aproape independent de varsta si de formula ei, poezia lui Geo Dumitrescu are ceva aparte. Iti vine greu sa definesti acest ceva si sa-l explici cuiva care nu o cunoaste deloc; dar celor care au citit-o le este usor sa-l recunoasca: pe langa inefabilul liric, exista niste fibre tari ale unei calde umanitati, o gama etica structuranta. In majoritatea poemelor se afla cate un sambure al mai-mult-decat-literaturii, o problematizare pe coordonatele umanului ce transcende etapele si epocile, folosindu-le creator materialul. Astfel se explica frumoasa ambiguitate a unei creatii care, puternic contextualizata (in sensul ca porneste adesea de la un moment istoric dat, de la realitatea clipei), rezista mult (si bine!) dupa disparitia contextului ei. Si e chiar adoptata, ca model, de scriitori ori generatii intregi; recunoastem amprenta ironica si auto-referentiala a lui Geo Dumitrescu si la Marin Sorescu, si la Mircea Dinescu, si la o buna parte din optzecistii postmodernisti.

Un semn al vitalitatii operei poate fi descoperit si in numarul foarte mare de comentarii care i-au fost dedicate de-a lungul vremii. Bibliografia critica e impresionanta caci, de la stanga la dreapta si retur, o multime de nume (unele foarte sonore) s-au strans pe lista analistilor. Despre Geo Dumitrescu au scris, practic, toti criticii importanti, iar Ion Balu a realizat chiar o monografie (Nostalgia absolutului, 1981). Pe a doua o scrie, dupa aproape doua decenii, un critic tanar, Gabriel Cosoveanu, punandu-i un titlu interogativ: O generatie pierduta?* Am citit-o cu eforturi sisifice, dar nu autorul e de vina in acest caz, ci editura (Scrisul Romanesc) si tipografia (S.C. SITECH), in conjunctia lor nefericita. Pe masura ce intorci paginile, ele se desprind de cotor si vor sa evadeze din carte, fiecare in legea ei; pentru a consulta Notele de la finele fiecarui capitol trebuie sa dai mereu inainte si inapoi, intr-un ritm alert, disperant; in fine, desi cititorul poate ca nu are febra, coperta cartii, de calitate, tinde sa se dezintegreze de la caldura mainii. Lectura cu manusi, care de obicei are un sens figurat, aici ar trebui facuta la propriu! E realmente pacat ca un autor tanar si meritos sa aiba parte de asemenea haine editoriale. Este pacat de efortul editurii in sesi de a scoate (fie si in 540 de exemplare) o carte initial teza de doctorat. Nu exista nici un fel de date despre autor, doar o scurta si pregnanta caracterizare facuta, pe coperta a IV-a, de Eugen Negrici (care este si coordonatorul colectiei). Portretul, in penita ascutit-polemica, prinde foarte bine trasaturile criticii practicate de Gabriel Cosoveanu. Intr-adevar, el nu scrie in regim de furie veleitara sau revizionista si pare lipsit de frenezia publicarii cu orice pret si acea neliniste morbida producatoare de monstri lingvistici inecati intr-o tochtura de concepte, teorii si notiuni critice aproximative (!). E asezat cuminte pe o movila de date si informatii multiple, extrase din cele mai sigure izvoare si scruteaza indelung imprejurimile, pozitia obiectivului si pozitia sa fata de acesta. E drept ca acestea din urma sunt, in general, caracteristicile unei teze de doctorat, lucrare eminenta serioasa, laborioasa, alcatuita dupa o lunga coabitare cu obiectul ei si redactata dupa

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

---

ce s-a parcurs o cat mai larga bibliografie. Dar criticului craiovean i se potriveste formula doctorala, si cred ca ar putea fi, pornind de la ea, un foarte bun profesor. Are acea voluptate a omului de stiinta care, tot strangand probe, aproape ca uita ce vrea sa demonstreze cu ele. Frecventeaza bibliotecile straine (mai ales pe cea anglo-saxona) si cauta mereu similitudini si paralelisme intre Geo Dumitrescu (si gruparea Albatros) si scriitori/ grupuri din alte spatii culturale (de la Walt Whitman la beatnicul Allan Ginsberg, de la unanimismul francez la tinerii furiosi englezi...). Cand preia ceva din comentariile altora, indica imediat sursa, cu un adevarat scrupul al onestitatii profesionale. Are o eruditie surprinzatoare, mai ales in contextul actual, cand avem atatia tineri recenzenti specialisti in toate si-n nimic. Acestea sunt calitatile, evidente.

Reversul lor vine din ingrosare: de la un anumit moment (prag), eruditia este etalata ostentativ, se face parada cu ea. Rezultatul nu e cel scontat: A discerne intre realitatea si posibilitatea lucrurilor, cum spunea Kant in Critica puterii de judecata iata in ce consta menirea acestui eu colectiv, aflat in posesia unor mituri comune si dornic sa instaureze altele. Dialectica real-posibil prezideaza orice sociogonie, si cu atat mai mult una ferita de elanurile patetice printr-un robust simt al materialitatii. Ieremia pare ancorat, pentru public, intr-un «real» fara orizont, insa el intrevece posibilul, este un vizionar din specia nascocitorilor arghezieni. Cunoasterea omeneasca, cu neconfundabila ei fibra rationala, se poate distinge de ambele trepte proxime, situate sub om (cea animala) si, respectiv, deasupra sa (cea divina). (p. 232). Asa, deci! Stilul e in cateva randuri pretios, incarcat de neologisme care parca se anihileaza semantic unul pe altul: Credem ca s-ar putea vorbi de o ciclicitate in fenomenologia liricii, ciclicitate apta sa explice alternantele intre tendinta incifrarii metafizice si aceea, opusa, a descinderii in agora, cu pretul asumat, al heteronomiei artei. (p. 14); Contribuie la tiparirea volumului si experienta publicistica, creuzet al tuturor elanurilor atitudinale, dar si semn al determinismului nemilos, generat de impactul unei reviste, impact resimtit ca efemer. (p. 47). Exista o serie de erori gramaticale, improprietati semantice si bizarerii stilistice: Geo Bogza (...) anticipa protestul (p. 25), criza, in articulatiile ei cele mai profunde (p. 28), maniera persiflatoare, alergica la orice val estompat (p. 50), elementele rechizitoriului facut de poet lumii megalomane (p. 57), aventurosul (s.a.) este, in definitiv, apanajul ironiei (p. 85), ceea ce conteaza isi are sediul in disponibilitatea oamenilor de a recepta noul (p. 126), diatriba se numara printre cele mai puternice din poezia postbelica la adresa traditionalii categorii a duosului din marginea lacrimogenului (s.a.) (pp. 132-133), amorful maniheism (p. 201), textul (...) nu lasa la vedere decat trei alternative (p. 241). In fine, trebuie scris G. (nu George) Calinescu si E. (nu Eugen) Lovinescu; si e.e. cummings, cu minuscule... Mici scapari, usor de remediat. Mai complicata pare corectura, revizuirea atunci cand Geo Dumitrescu devine un simplu pretext pentru excursiile culturale ale criticului. (Am vazut ce scurt poate fi drumul de la Ieremia la Kant. Intr-un alt loc, pentru a-l explica mai bine pe Geo Dumitrescu, criticul o ia... de la Epicur si Lucretiu.) Savuros e, in doua-trei randuri, contrastul dintre firescul poemelor analizate si trudnica subtilitate a comentariilor insotitoare. Un vers din Romantism: Altadata eram mai prosti si ne vedeam de treburi este urmat de o explicatie adanca: Asadar, varsta reflectiei presupune a nu-ti mai «vedea de treburi»; iesirea din inconstienta paradisiaca a tineretii nepasatoare echivaleaza cu trecerea la faza de diagnostician, de supraveghere a «treburilor». (p. 55). Dupa versul: Trebuie lasata sa cada intrebarea: «ce ne facem?», vine, tot asa, lamurirea savanta: Ambiguitatea provine din plasarea unei idei de

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

---

spontaneitate, a orizontului nebulos condensat in banal-nelinistitoarea (auto)interogatie («ce ne facem?») langa expresia deliberarii, continuta in regimul absolutist al verbului «trebuie» (p. 71). Am etalat si eu, acum, obiectiile critice, exemplele negative parand destul de multe. Insa cartea are o anumita intindere si mai e si foarte densa, astfel ca numarul accidentelor stilistice devine, prin raportare la intreg, un infim procent. In ansamblu, monografia e bine inchegata si bine scrisa, chiar daca la un nivel de abstractizare neologistica peste medie (media criticii literare). Publicarea unei teze de doctorat in litera ei prezinta, evident, riscul acesta al defazarii: intre publicul-tinta initial (o comisie de profesori universitari) si cel ulterior (publicul cititor). Dar, personal, gasesc volumul foarte interesant; si pe autor, de asemenea.

El porneste, bine, de la tipul de relatie pe care generatia lui Geo Dumitrescu (gruparea Albatros, in primul rand) o stabileste cu momentul ei istoric, cu inceputul anilor '40. Razboiul mondial si efectele lui (in planul realului si al constiintelor) intra in ecuatia morala a acestei poezii care intr-o miscare inversa fata de evaziunea Cercului Literar de la Sibiu isi deschide toti porii catre realitatea inconjuratoare. Heteronomia literaturii devine, prin urmare, o axa de constructie a cartii lui Gabriel Cosoveanu. Poezia este un conglomerat de elemente impure liric, integrand socialul, ideologicul, eticul si lasandu-le, intr-un fel, recognoscibile, adica netopindu-le cu totul estetic. In aproape toata lirica lui Geo Dumitrescu se pot simti acesti noduli ai unei cronice boli morale (puternic element diferentiator in raport cu creatia avangardistilor, daca il exceptam pe Geo Bogza). In cuvintele criticului: volumul din 1963 [Aventuri lirice] celebreaza o teribila ofensiva a heteronomiei literaturii, fiind o dovada ca literatura tine de un «tot», despartirea ei de politica, morala, religie, fiind aproape imposibil de realizat. Viata si arta, indiscriminabile iata miza teoretica a Aventurilor lirice, venite pe urma «aventurilor» avangardiste ce aveau acelasi scop, dar isi lasau publicul sur sa soif in privinta accesibilitatii limbajului. Concesiile facute heteronomiei de catre Geo Dumitrescu cauta restabilirea unei comunicari intre idealul artistic si cel civic, de felul celei ilustrate de Lucretiu. (Iarasi Lucretiu!...) Deschiderea artei catre realitate nu inseamna o acceptare a acesteia din urma; dimpotriva, poezia tinde sa o modifice meliorist, sa o transforme conform unui ideal propriu. Si, evident, poetul nu intoarce spatele lumii pentru a-si construi acest ideal; creatia lui nu prezinta, asa-zicand, un salt cosmic, individual, cu ignorarea tuturor problemelor si mizeriilor cotidianului. Iata de ce imaginatia lui Geo Dumitrescu nu poate fi una de tip romantic. El nu doar porneste de la real; ramane in realitate (si chiar in cadrele existentei omului obisnuit) incercand o transformare a ei, la caldura idealului moral. Nici macar aventura erotica (una strict individuala, egoista prin definitie) nu-l poate tine prea mult departe de semeni. Simtul social e mai puternic. Astfel ca poetul parcurge toate treptele, numeroase si greu de urcat, ale realului, ale lumii asa cum e, visand la lumea asa cum ar trebui sa fie si incercand sa apropie cele doua imagini, cele doua stari: starea de fapt si starea de drept. E limpede ca va trece prin destule momente de indoiala si deznadejde, ca va avea, pe cont propriu, multe experiente (nu neaparat placute). Dar incercarea merita si trebuie facuta. Se intelege astfel mai bine puternica reactivitate a poetului fata de arta vatuita, fata de cei ce-si vara, ca strutul, capul in nisip, pentru a nu fi obligati sa vada ceea ce se intampla in jur. Evaziune vs. implicare: iata o antinomie profunda. Prin insasi formula prozaica a poeziei, Geo Dumitrescu contesta turnul de fildes si elitismul, capodopera si chiar inefabilul; deconstruieste (mai ales in prima varsta a creatiei sale) miturile si dezactiveaza idolii, corupe registrul solemn si

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

---

propune un stil alternativ: mixt, desfigurant (cu termenul lui G. Cosoveanu). Are un fel de imunitate la grandios, cu suspiciunea constituirii lui. E un spirit demitizant, pentru ca suspecteaza mitul mai exact, proiectia mitica de artificialitate si comoditate morala. Tanarul critic pune punctul pe i in aceasta discutie, gasind, in plus, multe intersectari intre poetul roman si creatori din alte spatii culturale. Vine o vreme in care, cum spune avangardistul Gherasim Luca, poezia moare de prea poezie; si atunci ea trebuie sa-si deschida larg usile si ferestrele, pentru a respira aerul tare al realitatii. Realism, asadar, insa la Geo Dumitrescu nu unul plat, suficient siesi; un realism putin diferit, cu axa morala si cu viziuni (de care poetul se rusineaza) utopice. Un fragment din Ernst Cassirer, citat de G. Cosoveanu, e foarte potrivit in context: marea misiune a Utopiei este de a face loc posibilului ca opus unei acceptari pasive a starilor de lucruri existente in prezent. Ea este gandire simbolica, aceea care invinge inertia naturala a omului si-l doteaza cu o noua aptitudine, aptitudinea de a remodela continuu universul sau uman.

Si mai e ceva, important, legat de poetica lui Geo Dumitrescu. Un raport interesant: pentru a infrange aceasta inertie naturala a omului, poetul rupe inertia conventionala a poeziei insesi. Suceste gatul retoricii, folosindu-se, pentru a o destructura, chiar de figuri ale ei. Figuri si procedee, fireste, cu semn minus: litota, antifraza, palinodia. Sa-i dam din nou cuvantul criticului (care, cu eruditia si modestia deja cunoscute, il va da altora): Aventura in cer (...) duce actiunea demitizarii pana la un stadiu cu urmari bogate pentru lirica de dupa 1960 si ne gandim in special la Marin Sorescu. Rolul major si-l asuma privirea litotizanta, pe care trebuie sa o vedem ca marca distincta a ironiei. Referindu-se la tropismele ironiei, VI. Jankélévitch conchide ca «forma ei naturala e litota», figura cu rol de cal troian in incurabila emfaza a umanitatii. (p. 81). Sunt decupate imagini inalte, nobile, fastuoase, si asamblate intr-un nou scenariu, care nu mai pastreaza nimic din vechea lor aura romantica. Romantismul, mitologia, imaginatia sunt asadar reziduale (cuvantul apare frecvent in paginile monografiei), poetul folosind o tehnica deopotrieva minimalizatoare (persiflatoare) si minimalista. Aventura in cer e un exemplu deja clasic al depoetizarii: Stiti, nu-i adevarat nici ca stelele au colturi / le-am vazut eu cu ochii pe onoarea mea! / Erau rotunde, buhaite si murdare / nici una din ele nu se misca. // Luna, obeza si colerica, se dezbraca pentru noapte, / Parea ca se tine acolo un dialog cu calma disperare; / imi venea sa strig ca de la galerie; / Mai tare, pentru Dumnezeu, mai tare!... // Norii fluturau pelerinele lor cenusii, zdrentuite, / cu ridicole elanuri medievale, / nu se vedea nici un alcov unde batrana libidinoasa / si-ar fi putut ascunde nocturnele hemoragii banale. Iar codificarea minimala, pana la extrema consemnarii, face din Geo Dumitrescu unul dintre cei mai importanti precursori ai generatiei '80: caracteristicile apoetice ale versurilor lui G. Dumitrescu, asimilate de Marin Sorescu in anii '60 si de generatia zisa optzecista [sunt]: prozaismul, spectacolul anodinului, previzibilitatea, banalitatea, neutralul, ironismul si, cu efect deconcertant, citarea realului. Transfigurarea minimala a limbajului, adoptata cu mult curaj si intuitie lirica, pe langa obtinerea unei poezii din materialele cele mai ingrate si ignare in acest context trebuie cautata originalitatea Libertatii de a trage cu pusca, jalon al literaturii noastre contemporane. (pp. 93-94). Sunt total de acord, si in acest punct, cu Gabriel Cosoveanu.

Nu la fel de convingator mi se pare insa criticul craiovean atunci cand incearca, intr-un intreg capitol, sa-l apropie pe Geo Dumitrescu de... Socrate! Chiar daca plaseaza, vorbind de noul

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

Socrate, un prudent mutatis mutandis, autorul monografiei cade aici in culpa supra-interpretarii, pornind la propria teorie (ciudata) pentru a ajunge la texte si nu invers, cum ar fi normal. Mult mai potrivita este o alta apropiere, facuta pe o filiera la randul ei complicata, dar cu rezultatul palpabil al unei imagini excelente, efectiv definitorie: «Notatia, scrie E. Lovinescu, a fost introdusa in literatura noastra de d. Adrian Maniu; dandu-i un relief cu mult mai puternic, organizand-o, d. Camil Petrescu a realizat cu ajutorul ei o poezie de cunoastere plastica». Pe aceeasi linie merge si VI. Streinu, cand comenteaza pe A. Maniu ca truditore la «scoala umilintei», invatand versul «sa fie conversativ, familiar si moderat», fara sa evite «arlechinadele». A batjocori muzele iata o ispita greu de evitat, care explica si stingaciile intentionate in versificatie, prezente, din plin, si la Geo Dumitrescu. Foarte potrivita este, pentru autorul Nevoii de cercuri, remarca lui Streinu despre auto-bruierea lui Maniu in arcadele [arcanele?] textului. «Cum spusese Corbière despre sine, poetul nostru avea `de l'élan', in sa mai intotdeauna `avec une entorse'». . Elan moral, intr-adevar, dar cu frecventele entorse ale luciditatii estetice: pentru a deveni mai-mult-decat-literatura, poezia lui Geo Dumitrescu trebuie sa fie acoperita din punct de vedere estetic, sa nu se expuna unor obiectii venite din aceasta directie.

Amendabila in cateva randuri (putine), cartea foarte plina a lui Gabriel Cosoveanu impresioneaza prin consistenta comentariului si inteligenta speculatiei, printr-un anumit standing intelectual. Mergand pe aceasta linie, autorul va face o frumoasa cariera de critic (sau, poate, de teoretician) literar. Deocamdata, O generatie pierduta? reprezinta un reper in vasta bibliografie critica pe marginea operei lui Geo Dumitrescu.